

Türkiye’de Kapsayıcı ve Nitelikli Eğitim için Öncelikler

14 Mayıs 2023 Seçimlerinde
Göreve Gelecek Hükümete ve Meclise Öneriler

İçindekiler

- 1 Giriş
- 2 Temel Göstergelerle Eğitimin Durumu
- 5 Eğitimde Öncelikli İhtiyaçlar
- 5 *Eğitimde liyakati temel alan, güvene dayalı ve kapsayıcı bir kültür*
- 6 *Eğitim mevzuatına yön verecek sivil, bütünsel ve çoğulcu bir eğitim kanunu*
- 7 *Acil durumlara ve krizlere dayanıklı eğitim sistemi*
- 8 *Barışçıl, kapsayıcı, eşitlikçi, güvenli ve destekleyici eğitim ortamları*
- 10 *Eğitime erişimde zorluk yaşayan ve eğitim dışında kalan çocuklara yönelik etkili ve ölçülebilir müdahaleler*
- 11 *Öğretmenin güçlenmesini ve iyi olma hâlini temel alan öğretmen politikaları*
- 13 *Yeterli ve sürdürülebilir eğitim kaynakları, okul temelli bütçe ve destek uygulamaları*
- 15 Kaynakça

Giriş

Çoklu krizler çağında, değişimin hız kazandığı, çelişkilerin derinleştiği bir dönemdeyiz. Dünyada bir yandan yapay zekâ alanındaki gelişmelere uyum sağlamak bir yandan da yerinden edilen milyonlarca mülteci insanın temel haklarını güvence altına almak için çalışılıyor. İklim, biyolojik çeşitlilik, su, gıda, ekonomi, sağlık, eğitim, sosyal, kültür sistemleri alarm veriyor. Başta eğitim hakkının öznelere olan çocuklar olmak üzere eğitimin farklı paydaşlarının sesi ve deneyimleri politika tartışmalarında yeterince yer almıyor. Eğitimde dönüşümün nasıl sağlanabileceğine, eğitimin dönüştürücü potansiyelinin nasıl yaşama geçirilebileceğine, çocukların yararını önceliklendiren kalıcı çözümlerin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin diyaloga ve işbirliğine elverişli bir ortamın eksikliği de hissediliyor. Eğitimi de sorumluları arasında sayabileceğimiz kutuplaşmanın etkisi artıyor. Kutuplaşma, diğer birçok alan için olduğu gibi eğitime dair diyalogu etkiliyor; farklı tarafların bir araya gelmesini, birbirini duymasını zorlaştırıyor. Oysa eğitimde sorunlar çok sayıda, çok çeşitli ve derinleşiyor. Tüm çocukların kapsayıcı ve nitelikli eğitim hakkı için ortak akıl, ortak akılla erişilen çözümlerin hayata geçirilmesi için siyasi irade gerekiyor.

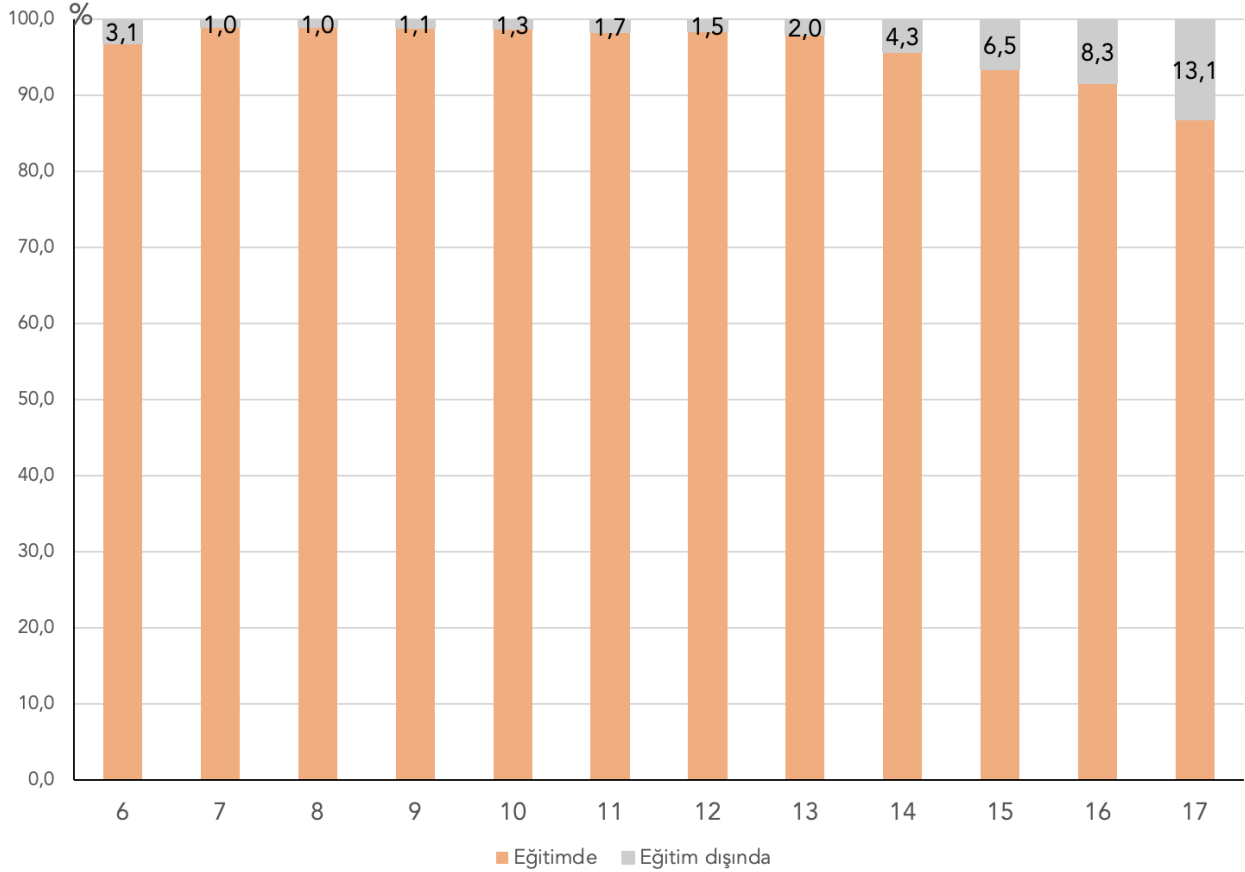
14 Mayıs 2023'te gerçekleşecek Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nin ardından temel önceliklerden biri kapsayıcı ve nitelikli eğitimin sağlanması olmalıdır. Kimi kronikleşmiş kimiye son yıllardaki salgınlar ve afetler sonucunda ortaya çıkmış sorunların çözülmesi, eğitimin amaçlarına dair uzlaşa sağlanması ve eğitimin geleceğine ilişkin ortak hayaller doğrultusunda hareket edilmesi; çoğulcu, diyalog odaklı ve katılımcı bir ortamda, akılcı ve bilimsel yaklaşımlarla, işbirliği içinde çalışarak mümkün kılınabilir. Eğitimin amaçlarına ve geleceğine dair uzlaşa ve ortak hayaller, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) temelinde şekillenmeli, bunları gerçekleştirmek için, siyasi kadrolardaki değişikliklerden etkilenmeyecek bir *Türkiye Kapsayıcı ve Nitelikli Eğitim Stratejisi* geliştirilmelidir. Bu süreçte, eğitimde karşı karşıya bulunan zorluklar iyi anlaşılmalı, kanıta dayalı çözümler üzerinde etraflıca çalışılmalı, yapılanların etkisi düzenli olarak değerlendirilmeli ve sivil toplum-kamu-özel sektör eşit paydaşlar olarak işbirliği içinde olmalıdır.

Bu belge, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) 28. Döneminde çocukların insan haklarını eğitimin odağına koymaya ve her çocuğa hakkı olan kapsayıcı ve nitelikli eğitimi sunmaya yönelik öneriler içeriyor. Belgede yer alan öneriler, Eğitim Reformu Girişimi'nin (ERG) kuruluşundan bu yana yürüttüğü çalışmalardan, eğitim paydaşlarıyla kurduğu diyalogdan ve onların çalışmalarından yararlanılarak hazırlandı. Eğitimdeki eksikliklerin farkında olan ve mevcut kazanımları değer olarak gören bir yaklaşımla hazırlanan değerlendirme ve öneriler, ERG'nin kurumsal bilgi dağarcığını temel alıyor. ERG olarak, her genel seçim döneminde olduğu gibi, 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesinde de kapsamlı çalışmalarımızın çıktılarını derleyerek eğitime dair önerilerimizi tüm adaylarla paylaşıyoruz. Önerilere temel oluşturan ERG yayınlarını yazının sonundaki kaynakçada sunuyoruz. 14 Mayıs 2023'te gerçekleşecek Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nin ardından da takipçisi olacağımız bu önerilerin ve eğitim politikalarını iyileştirecek diğer adımların yaşama geçmesine yönelik çalışmalara katkı yapmaya hazırız.

Temel Göstergelerle Eğitimin Durumu

Türkiye’de 0-17 yaş grubunda 22 milyon 578 bin 378 çocuk var.¹ Seçme ve seçilme hakkı olmayan ve karar alma süreçlerine katılımları sınırlı olan çocuklar, Türkiye’deki toplam nüfusun %26,5’ini oluşturuyorlar. 0-2 yaş grubuna yönelik kamusal erken çocukluk eğitimi hizmetleri sunulmuyor. 3-5 yaş grubundaki çocuklara yönelik hizmetler ise zorunlu ve tamamen ücretsiz değildir. Zorunlu eğitimin süresi 1997’de 8 yıla, 2012 yılındaysa 12 yıla çıkarıldı. Zorunlu eğitim kapsamındaki 6-17 yaş grubunda 15 milyon 611 bin 200 çocuk var. Bu çocukların %3,7’si, yani yaklaşık 570 bin 293 çocuk 2021-22 eğitim-öğretim yılında herhangi bir eğitim kurumuna kayıtlı değildi. Eğitim dışındaki, yani herhangi bir kademede okula kayıtlı olmayan çocuk oranı, özellikle 13 yaştan sonra artıyor (Grafik 1).

Grafik 1: Yaşa göre eğitimde ve eğitim dışında olan çocukların oranı, 2021-22

Kaynak: MEB (2022) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

Verisi bulunan doğum yılı grupları incelendiğinde okula kayıt oranlarındaki düşüşün ortaöğretim çağı boyunca sürdüğü görülüyor. Örneğin, 2004 doğumlu çocukların 13 yaşında oldukları 2017-18 eğitim yılında okullulaşma oranları %98,3’ken, 17 yaşında oldukları 2021-22 eğitim yılında okullulaşma oranları %86,9’dur. Bu durum, 2004 doğumlu öğrenci

¹ TÜİK, 2023.

sayısının 4 yıl içinde yaklaşık 122 bin 334 kişi azaldığı anlamına geliyor.² Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Çocuk İşgücü Anketi, Türkiye’de yaklaşık 720 bin çalışan çocuğun bulunduğunu, çoğunun “genç işçi” tanımlamasına giren 15-17 yaş grubunda olduğunu gösteriyor.³ Araştırmalar, çalışmanın çocuğun eğitime devam edebilmesini etkilediğini ortaya koyuyor.⁴ 16-17 yaş grubunun evlenmesine yasal olarak izin verilmesi de çocukların eğitim dışına çıkmasını etkileyen faktörlerdendir. 2021 yılında 16-17 yaş grubunda yaklaşık 13 bin 139 kız ve 770 oğlan çocuk resmi olarak çocuk yaşta erken ve zorla evlendirildi.⁵

İlkokulda okullulaşma oranı %99,5, ortaokul ve ortaöğretimde ise %99,1’dir.⁶ Özellikle okulöncesi eğitim ve ortaöğretim kademelerindeki net okullulaşma oranları bölgeler arasında farklılaşıyor. Örneğin, 2022 verilerine göre 5 yaşta okulöncesi eğitim net okullulaşma oranının en yüksek olduğu Doğu Karadeniz (%92,8) ile en düşük olduğu İstanbul (%72,0) arasında 20,8 yüzde puan fark var. Ortaöğretim net okullulaşma oranının en yüksek olduğu bölge olan Doğu Karadeniz (%94,5) ile en düşük olduğu bölge Güneydoğu Anadolu (%80,7) arasında ise 13,8 yüzde puan fark bulunuyor. Geçtiğimiz 10 yılda ortaöğretimde cinsiyetler arasında okullulaşma farklarının kapanmasında önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da ortaöğretim kademesinde bölgeler ayırımında cinsiyet temelli okullulaşma oranı farkları da görülüyor. Örneğin, bu farkın oğlanlar lehine en yüksek düzeyde olduğu Güneydoğu Anadolu’da, oğlanların net okullulaşma oranları kızlarınkinden 4 yüzde puan fazladır.

Mülteci çocuklar, özel eğitim gereksinimi olan çocuklar, yoksul çocuklar gibi gruplar için okullulaşma oranlarının genel ortalamadan daha düşük olduğu biliniyor. Örneğin, Ocak 2022 verilerine göre, eğitim çağındaki (5-17 yaş) uluslararası koruma⁷ ve geçici koruma⁸ statülerine sahip çocukların sadece %67,6’sı bir eğitim kurumuna kayıtlıdır.⁹

Okullulaşmaya ilişkin paylaşılan veriler, nitelikli eğitime erişimin mevcut durumunu bazı boyutlarıyla ve yıllara göre izleme imkânı sağlamasına karşın bu veriler devamsızlık ya da sınıf tekrarı durumuna ilişkin bilgi vermiyor. Farklı düzeylerde kısımlı veri paylaşılmadığı için mevcut verilerin farklı özelliklere sahip çocuklar için nasıl değiştiği izlenemiyor.

Okullulaşma oranları ve bölgesel farkların yanı sıra Türkiye eğitim sisteminde uzun yıllardır gündemde olan konular ikili eğitim ve öğretmen ihtiyacıdır. En güncel bilginin paylaşıldığı 2022 yılı verilerine göre, ikili eğitim yapan eğitim kurumlarındaki öğrenci oranı ilkokulda %39,0, ortaokulda %28,6, lisede ise %5,2’dir.¹⁰ İkili eğitim ve öğretmen ihtiyacı, eğitime ayrılan kamu kaynaklarıyla ilişkili konulardır. Türkiye’de kamu eğitim harcamaları ağırlıklı olarak personel giderlerine ve inşaat yatırımlarına yapılıyor. Grafik 2’de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bütçesinin yıllara göre değişimi gösteriliyor. 2016’da %13,4 seviyelerine kadar çıkan

² MEB (2022) ve TÜİK (2023) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

³ Tunca vd., 2022.

⁴ ERG, 2019.

⁵ TÜİK, 2022.

⁶ MEB, 1 Nisan 2023.

⁷ Uluslararası koruma statüsü Afganistan, Irak, Filistin, Somali ve Yemenlileri kapsamaktadır.

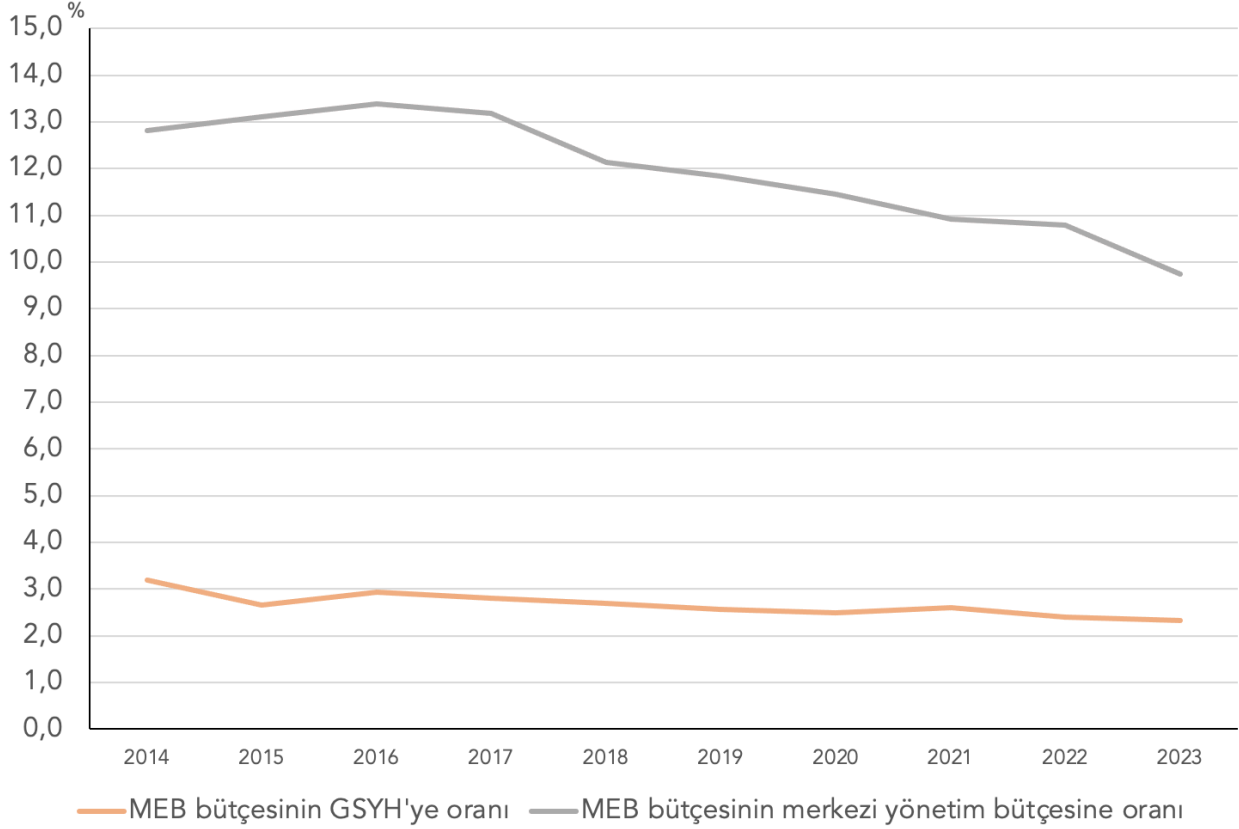
⁸ Geçici koruma statüsü Suriyelileri kapsamaktadır.

⁹ Tunca vd., 2022.

¹⁰ TCCB SBB, 2023.

bütçenin payı 2023'te en düşük seviyeyi, %9,7'yi gördü. 2014-2023 döneminde MEB bütçesi, merkezi yönetim bütçesi ve gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYH) arttığı düşünülürse, bu durum merkezi yönetim bütçesi ve GSYH'deki artışın dengeli bir şekilde MEB bütçesine yansımadağı, MEB bütçesindeki artışın daha sınırlı kaldığı anlamına geliyor.

Grafik 2: MEB bütçesinin GSYH ve merkezi yönetim bütçesine oranının değışimi

Kaynak: MEB (2022) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

Resmi kurumlarda öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları, 2015-16 eğitim-öğretim yılına kadar dikkat çekici bir azalma eğilimindeydi. Bu sayılar son yıllarda benzer düzeyde seyrediyor. Son üç yıldır öğretmen başına öğrenci sayısı 16, derslik başına öğrenci sayısı ise 26'dır. 2015-16 eğitim yılından beri öğrenci sayısının artış eğiliminde olduğu düşünülürse, bu durum olumsuz değil, aksine öğretmen ve derslik sayılarındaki değışimin öğrenci sayısı ile uyumlu bir şekilde arttığının işaretidir. Fakat derslik ve öğretmen ihtiyacının kapatılması için daha çok derslik yapılması, daha çok öğretmen atanması gerekiyor. Ayrıca her bölgede durum aynı değildir. Hem derslik başına öğrenci sayısının (28) hem de öğretmen başına öğrenci sayısının (17) en yüksek olduğu İstanbul'u, öğrenci sayısının sabit olduğu bir durumda, sadece Türkiye ortalaması seviyesine getirebilmek için en az 6 bin 902 derslik ve 7 bin 50 öğretmen ataması yapılmasına ihtiyaç vardır. Bununla birlikte ileriye dönük planlar iklim krizi ya da biyolojik çeşitliliğin azalması kaynaklı büyük göç projeksiyonlarını da dikkate alarak yapılmalıdır.

OECD tarafından 15 yaşındaki öğrencilere uygulanan PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) sonuçları, Türkiye’de öğrencilerin beceri ve yetkinliklerinin değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan bir kaynaktır. 2018 yılı sonrasında eğitim sistemindeki uygulamaların, COVID-19 salgınının ve Kahramanmaraş depremleri başta olmak üzere yaşanan afetlerin etkilerini yansıtmasa da PISA 2018, eğitim sisteminin genel durumuna ve bazı ihtiyaçlara ilişkin önemli ipuçları sağlıyor.¹¹ Genel olarak PISA 2018’e Türkiye’den katılan 15 yaşındaki her dört öğrenciden birinin temel yeterliliğe sahip olmadığı söylenebilir.¹² Bu durum öğrenme yoksulluğunun yaygın olduğu anlamına geliyor. Temel yeterliliklere sahip olmayan öğrenci oranı %36,7 ile en yüksek matematik alanındadır. Ayrıca PISA 2018 sonuçları, Türkiye’deki ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumuna göre çeşitliliğin sınırlı olduğunu, yani okulların öğrencilerin sosyoekonomik durumuna göre ayrıştığını gösteriyor.¹³

Eğitimde Öncelikli İhtiyaçlar

Eğitimde liyakati temel alan, güvene dayalı ve kapsayıcı bir kültür

Türkiye’nin başta Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) olmak üzere tarafı olduğu insan hakları mevzuatı ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) kapsamındaki yükümlülükleri ve sorumlulukları, çoğulculuk, katılımcılık, insan haklarına saygı ve barışçıl diyalog yoluyla hayata geçebilir. Ancak, artan kutuplaşma, eğitim dahil birçok alana ilişkin tartışmalarda ve çözüm arayışlarında çocukların yüksek yararına öncelik verilmesini zorlaştırıyor.¹⁴ 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleşen Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesi ifade ettiğimiz üzere eğitimde öncelikle güven ortamı oluşturulması kritiktir. Eğitimin paydaşları arasında da gözlemlenen güven eksikliği ve ötekileştirici yaklaşımlar, ortak sorunlar etrafında dahi aynı masada oturmayı güçleştirebiliyor. Bu bağlamda, 28. Dönem Genel Seçimi ardından adayların göreve geldiklerinde öncelikli olarak eğitimde liyakati temel alan, güvene dayalı ve kapsayıcı bir kültür oluşturmaları temel bir ihtiyaçtır.

Hükümet ve Meclisten Beklentilerimiz

- Eğitim politikaları ve uygulamalarıyla ilgili tüm süreçlerin saydamlık, katılımcılık, hesapverebilirlik, etkinlik, hukuka bağlılık ve tutarlılık gibi iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde sürdürülmesi yönünde siyasi ve bürokratik irade sağlanmalıdır.
- MEB ve sivil toplum örgütleri (STÖ) arasındaki ilişkiler, kamu idaresinin tüm aktörlere eşit mesafede durması temelinde, saydamlık ve katılımcılık ilkeleri doğrultusunda şekillenmelidir.

¹¹ Üç yılda bir uygulanan PISA’nın 2021 yılındaki döngüsü COVID-19 salgını nedeniyle 2022 yılına ertelendi. PISA 2022 sonuçları Aralık 2023’te paylaşılacak.

¹² Düşkün ve Korlu, 2021.

¹³ Korlu, 26 Aralık 2019.

¹⁴ Tüzün, 2022.

- STÖ'lerin uzmanlıkları, deneyimleri ve iyi örnek teşkil edebilecek uygulamalarını politika geliştirme süreçlerinde dikkate alacak mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Yeni politikalar ve uygulamalar tasarlanırken, geçmiş deneyimler ve güncel iyi örnekler göz ardı edilmemeli; etkili politikalar ve uygulamalar kadro değişikliklerinden etkilenmeden sürdürülmelidir.
- Her türlü kapsamlı değişiklik ve yeni sistem, kırılğan gruplar bakımından farklılaşabilecek sonuçları araştıran ön etki değerlendirme çalışmaları, pilot uygulamalar, izleme ve değerlendirme, etki değerlendirme çalışmaları gibi bileşenleri içerecek biçimde tasarlanmalıdır.
- Eğitime ilişkin gösterge ve hedefler tarafsız, sistemli ve düzenli biçimde izlenmeli, veri temelli değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Kaynakların, tüm okullara ve öğrencilere hakkaniyetli bir biçimde dağıtılması; hiçbir okul türünün diğerinden üstün tutulmaması güvencede olmalıdır.
- Eğitimin tüm bileşenleri tüm çocukların eğitim ortamlarında ve süreçlerinde kabul, değer ve saygı görmesini sağlayacak, kapsayıcı ve çoğulcu yaklaşımlar doğrultusunda kurgulanmalıdır.
- Çocuk katılımı,¹⁵ eğitim kurumları ve ortamları da dahil olmak üzere eğitime ilişkin her düzeydeki politika geliştirme ve karar alma süreçlerinde güvence altına alınmalıdır. Çocukların yanı sıra başta öğretmenler olmak üzere eğitim hakkının yaşama geçmesinde kritik sorumluluklar üstlenen aktörlerin karar alma süreçlerine anlamlı katılımı sağlanmalıdır. Türkiye'de konunun tarafı uzmanların, eğitimcilerin, sendikaların, STÖ'lerin etkin katılımıyla hazırlanan ve uygulanan hak temelli ve bütünsel bir çocuk politikası ile ulusal bir çocuk hakları stratejisi bulunmalı; eğitim politikaları bunlarla uyum içinde olmalıdır.

Eğitim mevzuatına yön verecek sivil, bütünsel ve çoğulcu bir eğitim kanunu

Eğitimin kutuplaşmayı önleyici ve kutuplaşmanın etkilerini onarma sorumluluğunun hayata geçirilmesi gerekiyor.¹⁶ Eğitimin amacı ve içeriği, eğitimle ilgili karar alma süreçleri, eğitime ayrılan kaynakların fırsat eşitliği temelinde dağıtımı gibi konularda toplumsal uzlaş

¹⁵ Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çocuğun kendini ilgilendiren konularda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını ve bu görüşlerin dikkate alınmasını güvence altına alır. BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 12 no'lu Genel Yorumuna göre bu hakkın güvence altına alınması, katılım süreçlerinin saydam ve bilgilendirici, gönüllü, saygılı, ilgili, çocuk dostu, kapsayıcı, eğitim ile desteklenmiş, güvenli ve risklere duyarlı ve hesapverebilir olmasını gerektirir. "Gerçek anlamda katılım, çocukların görüşlerini ifade etmek için güvenli ve rahat bir ortam olduğunda, çevresindeki yetişkinlerin onları dinlediğini, dikkate aldığını bildiğinde ve çocukları ilgilendiren konularda çocuklar söz sahibi olabildiğinde olur." Bkz. İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi ve ERG, 2015.

¹⁶ ERG, 14 Ekim 2021.

sağlanmalıdır. Eğitime ilişkin mevzuat, başta ÇHS olmak üzere ilgili insan hakları norm ve standartlarını referans almalı; çocuğun iyi olma hâlini öncelikli amaç edinmeli; cinsiyet, cinsel yönelim, dil, inanç veya din, engellilik, göçmen olma, sosyoekonomik durum vb. özelliklerin tamamını tanıyarak kapsayıcı olmalıdır. TBMM'nin eğitim mevzuatını bütünsel bir kanuna dönüştürmesi çok değerli bir kazanım olacaktır. Bütünsel eğitim kanununda yer alacak amaçların ve düzenlemelerin çoğulcu bir zeminde tartışılması ve hak temelli bir biçimde kurgulanması kritiktir.

Hükümet ve Meclisten Beklentilerimiz

- İnsan hakları ve çocuk hakları temelli bir eğitim sistemi yapısı kurulmalı; bunun bir gereği olarak erişilebilir, güvenli ve etkili hak arama mekanizmaları tesis edilmelidir.
- Çocuğu ailenin bir uzantısı, ebeveynlerin sahip olduğu evlat veya yetişkinlerin sadece bakım verdikleri, korudukları 18 yaş altı kişi olarak gören yaklaşım terk edilmeli, çocuklara hak özneleri, yani hakları ve özgürlükleri olan bireyler olarak yaklaşılmalıdır.
- Türkiye'deki tüm çocukların iyi olma hâlini önceliklendiren ve çağdaş eğitim politikalarının uygulanmasına dayanak oluşturan ilk sivil, bütünsel ve çoğulcu eğitim kanunu hazırlanmalıdır. Bu kanun, fırsat eşitliği kapsamında azınlık gruplara mensup çocuklar, çalışan çocuklar, sığınmacı ve mülteci çocuklar, tutuklu ve hükümlü çocuklar vb. özgün koşulları ve özellikleri, farklı aidiyetleri ve ihtiyaçları olan çocukları gözeterek düzenlemeler içermelidir.
- Tüm çocukların düşünce, vicdan ve din özgürlükleri eğitim ortamlarında güvence altına alınmalıdır.
- Çift dillilik ve eğitim ya da eğitimde din veya inanç özgürlüğü gibi, uzun yıllardır çoğulculuk ve çocuğun üstün yararı ilkeleri doğrultusunda bir çözüme kavuşturulamamış konularda diyalog ve çözüm arayışı için zemin yaratılmalıdır.
- Anayasada eğitimin amaçları ÇHS ve SKA'yı temel alacak şekilde düzenlenmelidir.

Acil durumlara ve krizlere dayanıklı eğitim sistemi

Bilim insanları, eğitim sisteminin, içinde bulunduğumuz çoklu krizlerin tetikleyicilerinden biri olduğunu ve bu krizlerin sonuçlarından en çok etkilenen sistemlerden biri olduğuna işaret ediyorlar. Çoklu krizler farklı toplulukları ve bölgeleri aynı şekilde etkilemiyor. Sunulan merkezi çözümler ise her yerde uygulanamıyor; farklı bölgeler için yerel çözümler gerekiyor. Krizlerin çeşitleneceği, sıklığının ve etkilerinin artacağı öngörüsüyle, eğitim ortamlarının bölgelere ve yerele özgü biçimde tasarlanmasının mevcut ve olası krizlere karşı dayanıklılığı artıracığı belirtiliyor. Çoklu krizler çağında, eğitim sisteminin krizlere dayanıklı, krizlerin etkilerini azaltıcı ve hafifletici, aynı zamanda ileride oluşabilecek krizleri önleyici hâle gelmesi vazgeçilmez bir öncelik olarak öne çıkıyor. Eğitim ortamlarının, süreçlerinin ve içeriğinin iklim ve biyolojik çeşitlilik krizleriyle entegre bir şekilde düşünülmesi; coğrafi, fiziki, sosyolojik,

ekonomik gerçeklikleri dikkate alan kapsayıcı ve bütünsel bir dayanıklılık mekanizması kurulması gerekiyor.¹⁷

Hükümet ve Meclisten Beklentilerimiz

- Eğitim ortamlarının iklim ve biyolojik çeşitlilik krizlerinin etkileri göz önünde bulundurularak dayanıklı hâle getirilmesi için kısa, orta ve uzun vadeli hedefler ve eylemler belirlenmelidir.
- İklim ve biyolojik çeşitlilik krizleri ve etkileri, okulöncesi eğitimden itibaren tüm eğitim kademelerinde, okul yaşamının farklı boyutlarını ve öğrenme süreçlerinin farklı bileşenlerini kapsayacak biçimde, tek bir ders ya da yöntem ile sınırlanmadan yer bulmalıdır. Bunu yaparken çocukların yaş ve diğer etmenlerle farklılaşan gelişimsel özellikleri dikkate alınmalıdır.
- Acil durumlarda eğitimin sürekliliğini, onarıcı işlevini korumak için afet ve kriz yönetimi eylemleri, finansal kaynaklar, görev dağılımı ve iş akışlarını içeren eylem planları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. İlgili eylem planlarının merkezi düzey dışında ilçe, okula özgün ihtiyaç ve koşullara göre çeşitlendirilmesi; öğretmen, öğrenci ve velilerin etkin katılımıyla hazırlanması sağlanmalıdır.
- Okullar ile sosyal hizmetlerin entegrasyonu sağlanmalı; her okul bir çocuk koruma politikasına sahip olmalıdır.
- Acil durumlarda eğitimin sürekliliğinin sağlanmasını kolaylaştıran eğitim teknolojilerinin kullanımı için altyapı, donanım temini, kullanım yönergeleri ve eğitim çalışmaları tamamlanmalıdır.

Barışçıl, kapsayıcı, eşitlikçi, güvenli ve destekleyici eğitim ortamları

Öğrenme ortamlarının güncel ihtiyaçlara yanıt verebilecek, bütünsel ve çoğulcu eğitim hizmetleri sunmaları ve demokratik eğitim alanları olmaları, çocuğun iyi olma hâli ve çocuk haklarının eğitim süreçlerinde yaşama geçmesi için eşsiz önemdedir. Her kademedeki tüm okulların öğrenci, öğretmen, okul çalışanları, veliler ve okulun çevresindeki topluluklar için güvenli, erişilebilir, adil, kapsayıcı, özgür, şiddet ve ayrımcılığa sıfır tolerans gösteren yerler olması gerekiyor. Öğrenme ortamlarının yalnızca fiziksel yeterlilikleri değil, psikolojik ve sosyal boyutları da ele alınmalıdır. Araştırmalar COVID-19 salgını deneyiminden yola çıkarak ruh sağlığının desteklenmesi ve korunmasının okullar için öncelikli olması gerektiğine işaret ediyor. Öğrencinin kendini güvende hissetmesi, şiddetin hiçbir türüne maruz kalmaması, öğrencinin haklarının, beden ve ruh sağlığının korunması sağlıklı öğrenme ortamları için elzemdir. "Okul çocuğu korur" bakış açısıyla,¹⁸ eğitim sisteminin çocuk koruma sistemi ile bağının güçlendirilmesi çocuğun henüz risk altındayken, ihmal veya istismara maruz kalmadan fark edilmesini sağlar. Okula aidiyeti ve güvende hissetmeyi doğrudan etkileyen

¹⁷ Gökbayrak, 2021.

¹⁸ Hümanist Büro, t.y.

çocuk katılımı, okul içi mekanizmalarla desteklendiğinde bundan okul iklimi olumlu yönde etkilenir. Çocukların özgüvenlerini, yaratıcılıklarını ve eleştirel düşünme becerilerini güçlendiren öğrenme ortamları ifade özgürlüğünün kullanıldığı mekanlardır.¹⁹ Ek olarak, çoğulculuk ilkesi ve ayrımcılık yasağının da gereği olarak eğitim süreç ve ortamlarının dışlayıcı, ayrımcı yaklaşımlardan arındırılması hayatidir. Ayrıca, üst politikaları ve eğitim hedeflerini şekillendirmesi gereken temel ilkelere olan toplumsal cinsiyet eşitliğinin, sınıf ve okul düzeyinde desteklenmesi kritiktir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin eğitimde ve eğitim yoluyla diğer alanlarda sağlanması, eğitimin tüm unsurlarıyla toplumsal cinsiyet normlarını ve pratiklerini dönüştürmeyi hedeflemesiyle mümkün olabilir.

Hükümet ve Meclisten Beklentilerimiz

- Eğitim kurumlarının ve tüm öğrenme ortamlarının fiziksel koşullarının hiçbir çocuğu dışarıda bırakmayacak biçimde erişilebilir kılınması, evrensel tasarım ilkeleriyle kurgulanması sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer okul çalışanlarının barışçıl ve kapsayıcı ortamlar yaratmaya, şiddete ve ayrımcılığa karşı koruyucu ve önleyici tedbirlere dair farkındalıkları ve becerileri desteklenmelidir.
- Eğitim kurumlarında şiddeti ve ayrımcılığı önleme odaklı erken uyarı protokollerinin oluşturulması ve bunların işlerliğinin izlenmesi sağlanmalıdır.
- Öğretmen planlaması ve atamaları, tüm okullarda yeterli düzeyde ve etkili psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sağlanmasını güvence altına alacak biçimde yapılmalıdır.
- Mesleki ve teknik eğitim kurumlarındaki atölyelere ve çocukların staj ya da uygulamalı eğitim nedeniyle çalıştığı işletmelere ilişkin düzenlemeler çocuğun iyi olma hâli temel ve çocuk güvenliği temel alınarak gözden geçirilmelidir.
- Tüm eğitim kurumları ve öğrenme ortamlarında işlevsel çocuk katılımı mekanizmaları kurulmalıdır.
- Tüm kademelerde çocukların gelişim düzeylerini gözetererek insan hakları, çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği temalı müfredat içi ve dışı eğitim programları uygulanmalıdır.
- Toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı bir okul ortamı için öğretmenlerin farkındalık ve becerilerini destekleyici programlar sunulmalıdır.

¹⁹ Gencer ve Akay, 2022.

Eğitime erişimde zorluk yaşayan ve eğitim dışında kalan çocuklara yönelik etkili ve ölçülebilir müdahaleler

Türkiye, COVID-19 salgınıyla birlikte dünyada ocuk yoksulluğunun arttığı ülkeler arasındadır.²⁰ ocuk yoksulluğunun eğitimde devamsızlık, öğrenme kayıpları, okul terki, istismar ve ihmale maruz kalma, suça sürüklenme, sosyal dışlanma, ocuk işçiliği ve ocuk ve erken yaşta zorla evlilik gibi sonuçları olabiliyor.²¹ çoklu krizlerle derinleşen yoksulluk, ocuk yoksulluğu konusunun sosyal politikaların ve ekonomik reformların odağında olmasını gerektiriyor. Eğitim kurumları çocukların sadece akademik gelişimi için değil sosyalleşme, duygusal, fiziksel gelişim, beslenmeye kadar birçok ihtiyaını karşılayan mekanlardır. Eğitimin yoksulluk döngüsünü kırma ve fırsat eşitliğini sağlamaya etkisi nedeniyle tüm çocukların içine doğdukları şartlardan bağımsız olarak hizmetlere erişimi hedeflenmelidir. Sosyoekonomik koşulları elverişsiz hanelerdeki çocukların eğitime devamının sağlanması önceliklendirilmelidir.

Hükümet ve Meclisten Beklentilerimiz

- ocuk yoksulluğunun kök nedenlerine dair ulusal ve bölgesel araştırmalar yapılmalı; çocuklar ve ebeveynlerinin sosyal koruma mekanizmaları ile desteklenmesi için kanıt temelli programlar uygulanmalıdır.
- Mevcut sosyal koruma ve yardım programları bölgesel farklılıklar, yerel koşullar ve çocukların farklılaşan özgün ihtiyaçlarına göre gözden geçirilerek iyileştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- ocuk yoksulluğunu azaltmaya yönelik zelleřmiř²², bakanlıklar ve sektörler arasında koordinasyon ve işbirliğiyle uygulanacak kalıcı bir politika tasarlanmalıdır.
- MEB ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sosyal koruma tedbir ve müdahaleleri, kapsayıcılık, entegrasyon ve şoka duyarlılık boyutları²³ ile ele alınarak, katılımcı planlama süreçlerinde yürüterek iyileştirmelidir.
- Tüm kademelerde tüm öğrencilere ücretsiz, ekolojik, atık üretmeyecek, sağlıklı ve dengeli okul yemeği sağlanması için kaynak ayrılmalı veya farklı paydaşlarla işbirliği kurularak sürdürülebilir kaynak yaratılmalıdır.
- Okullarda cretsiz, ekolojik, atık üretmeyecek yöntemlerle içme suyu sağlanmalıdır.
- Eğitime erişim sorunu yaşama veya eğitim dışına çıkma riski olan çocuklar erken uyarı mekanizmaları ile tespit edilmelidir. Bu kapsamda, öğretmenler başvuru mekanizmalarını ve bildirim süreçlerini daha etkin kullanmaları sağlanmalı, öğretmenler bu yönde desteklenmelidir.

²⁰ Committee on Social Affairs, Health and Sustainable Development, 17 Mart 2022.

²¹ Derin Yoksulluk Ağı, 2021.

²² Bkz. European Commission, 2021.

²³ UNICEF, 2019.

- Eğitime erişimde engellerle karşılaşan ve eğitim dışında kalan çocuklara dair özel önlemlerin alınması, etkili politika ve modellerin geliştirilmesi amacıyla, veri toplama ve analizi süreçleri iyileştirilmeli, veriler kamuoyuyla paylaşılmalıdır.
- Eğitime erişim ve devamı özel önlem gerektiren çocuklar için özel müdahaleler ve takip sistemleri geliştirilmelidir. Bu süreçte, kız çocuklar, özel eğitime gereksinimi olan çocuklar, göçmen ve mülteci çocuklar, Roman, Dom ve Abdal çocuklar, kırsalda yaşayan çocuklar, çalıştırılan veya evlendirilen çocuklar vb. erişim ve devam sürecinde sorun yaşadığı bilinen gruplar önceliklendirilmelidir.
- Eğitime erişimle ilgili önlemlerin ve müdahalelerin kapsamı, okullulaşmayı desteklemenin yanı sıra devamsızlık, açık öğretime geçiş ve okul terkiyle mücadele edecek biçimde genişletilmelidir.
- 3-5 yaş grubu çocuklar için okulöncesi eğitim zorunlu ve ücretsiz hâle getirilmeli ve uygulama sürecinde en kırılgan gruplar ve dezavantajlı merkezler önceliklendirilmelidir.
- Özel eğitime gereksinimi olan çocuklar için erken çocukluk döneminden itibaren kaynaştırma uygulamaları önceliklendirilmelidir.
- Özel eğitime gereksinimi olan tüm çocuklara, tüm okul türlerinde ücretsiz olarak gölge/kolaylaştırıcı öğretmen atanmalıdır.
- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çocuklara sunulan 8 saatlik bireysel ve 4 saatlik grup eğitimin süresi çocuğun ihtiyaçlarına göre düzenlenmeli, eğitim hizmetlerinin çocukların ihtiyaçlarına göre uyarlanmasını sağlayacak, hizmetlerin niteliğini geliştirerek erişimi teşvik edecek adımlar atılmalıdır.
- Açıköğretim kurumlarına kayıtlı olan örgün eğitim çağındaki çocukların deneyimlerine ışık tutacak araştırmalar yapılmalı; açıköğretime geçişin istisnai bir durum hâline gelmesi amacıyla, çocukları ve aileleri destekleyen, örgün eğitim kurumlarındaki hizmetleri geliştiren düzenlemeler yapılmalıdır.

Öğretmenin güçlenmesini ve iyi olma hâlini temel alan öğretmen politikaları

Öğretmen politikalarındaki temel sorun alanlarını saptamak ve bu alanlara dair çözüm önerilerini tartışmak, eğitimin niteliğinin güçlendirilmesi için eşsiz önemdedir. Öğretmenlerin mesleki yeterlikleri, gelişim ihtiyaçları, bu ihtiyaçların karşılanma düzeyi ve kendilerini güçlü hissedebilmeleri, eğitim sisteminde yeterli sayıda öğretmen bulunması kadar önemlidir. Öğretmenin mesleki gelişimi, sosyal duygusal güçlenmeyi de içerecek biçimde iyi olma halinin tüm boyutlarını dikkate almalıdır. Öğretmenlerin kendi gelişim ihtiyaçlarını belirlemede "özne" olmaları ve meslektaşlar arası dayanışma ve işbirliğine alan açılması kritiktir.

Hükümet ve Meclisten Beklentilerimiz

- Üst politikalarından okul içi uygulamalara kadar çeşitli düzeylerde karar alma süreçlerine öğretmenlerin etkili ve anlamlı katılımının güvence altına alınması için etkili mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Öğretmenin, eğitimin temel amaçları ve ilkeleri korunarak, sorumluluk alanlarında özerk çalışabilmesi, özgün çalışmalar üretebilmesi desteklenmelidir.
- Öğretmenlik Meslek Kanunu (ÖMK) çerçevesi ek düzenlemelerle genişletilmeli, tüm öğretmenleri ve öğretmenlik mesleğine dair kritik konuları kapsayacak hâle getirilmelidir. ÖMK kapsamında hangi alanlarda ek düzenleme ve tamamlayıcı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu katılımcı bir süreçle belirlenmeli ve bunların tamamlanmasına ilişkin bir takvim paylaşılmalıdır. ÖMK kapsamına öğretmenlik mesleği içindeki kadrolu, sözleşmeli ve ücretli gibi farklı statü uygulamalarını ortadan kaldıran bir yasal düzenleme dahil edilmelidir.
- Öğretmen ihtiyacı kuruma, yerleşim yerine ve bölgeye özgü koşullar dikkate alınarak belirlenmeli ve giderilmeli; öğretmen arzı ve talebi arasındaki dengesizlik ortadan kaldırılmalıdır. Buna yönelik adımlarda ilgili kamu kurumları arasında eşgüdüm ve işbirliği sağlanmalıdır.
- Yeni atanan ve/ya atanacak öğretmenlerin, mesleğe ilk adımlarında hem mesleki hem de sosyal olanaklar ve yaşam koşulları vb. açılardan desteklendiği ve mesleki yeterliliklerinin atandıkları bölgelerdeki ihtiyaçlarla örtüştüğü bir model geliştirilmelidir.
- Elverişsiz koşullara sahip kurumlarda ve bölgelerde görev yapan öğretmenlerin desteklenmesine yönelik hedefler ayrıntılandırılmalı; öğretmenlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi için ilgili tüm kamu kurumları arasında işbirliği sağlanmalıdır.
- Öğretmen yeterlikleri gözden geçirilerek, mesleki gelişime ilişkin çalışmalara yön vermelidir. Mesleki güçlenme alanında öğretmeni merkeze alan, öğretmenin kendi mesleki güçlenme ihtiyaçlarını belirlemede daha aktif rol aldığı bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaçlarının okul ortamında karşılanmasını önceliklendiren okul temelli mesleki gelişim modeli işlevselleştirilmeli ve okulların sorunlarını belirleme, çözüm geliştirme ve uygulamalarının önü açılmalıdır.
- Mesleki gelişim odaklı hizmetlerin izlenmesine sürekli ve bağımsız dış değerlendirme eşlik etmeli, programların nasıl sürdürüleceğine etki değerlendirme sonuçları doğrultusunda karar verilmelidir.
- Mesleki güçlenme için ayrılan kamu kaynaklarının hesapverebilirlik ilkesi doğrultusunda en verimli biçimde kullanılması sağlanmalıdır. Bu amaçla, yeni

girişimlerin yaygınlaşmadan önce pilotlanması başta olmak üzere verimliliği gözeterek uygulamalar sistematik olarak sürdürülmelidir.

Yeterli ve sürdürülebilir eğitim kaynakları, okul temelli bütçe ve destek uygulamaları

Eğitimin finansmanı ile bağlantılı en temel sorunlardan biri sosyoekonomik eşitsizliklerin eğitime etkileridir. Bu etkilerin çoklu krizler nedeniyle derinleşme ve çeşitlenme riski göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitime ayrılan kaynakların, kapsayıcı ve nitelikli eğitim için yeterli ve sürdürülebilir olması sağlanmalıdır. Okulların kendi gereksinimlerini belirleyebilmesi, bunları karşılayabilmek için okula özel bütçeye, kurumsal kapasiteye ve yetkiye sahip olması hedeflenmelidir.

Hükümet ve Meclisten Beklentilerimiz

- Eğitime ayrılan kamu kaynaklarının GSYH ve merkezi yönetim bütçesi içerisindeki payı uluslararası örgütlerin belirttiği eşiklere çekilmeli, ilgili hesaplamalarda yükseköğretime ayrılan harcamalar ayrı değerlendirilmelidir.
- Eğitime ayrılan kamu kaynakları maliyet etkililik analizi temel alınarak planlanmalıdır. Çocuğun iyi olma hâli ve nitelikli eğitim hedefinin gerçekleşmesi açısından en maliyet etkili politika seçilmelidir. Örneğin, toplu taşıma ile en yakın okula kolaylıkla erişemeyen çocuklar için planlanan taşınabilir eğitim, pansiyonlu okul, köy okulları gibi uygulamalar hak odaklı maliyet etkililik analizi sonucunda tasarlanmalıdır.
- Sosyoekonomik olarak dezavantajlı çocuklar için hak temelli destek sistemleri kurulmalıdır. Örneğin, şartlı nakit yardımına ek olarak okul temelli destek sistemleri de oluşturulmalı, okullara ek kaynak ve imkânlar sağlanmalı, ders ve yardımcı kaynak gibi hizmetler devam ettirilmeli, hem akademik hem psikososyal desteklerin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.
- Okulların, çocukların eğitim dışı ihtiyaçlarının da karşılandığı sosyal politika kurumlarına dönüşmesi için okul temelli bütçeleme etkin bir şekilde uygulanmalıdır. Bu çerçevede okul paydaşları tarafından belirlenen ihtiyaçlar merkezi yönetim tarafından değerlendirilip dezavantajlı okullar önceliklendirilerek okullara ek kaynak aktarılmalıdır.
- Sürdürülebilir olmayan ve mevcut eşitsizlikleri arttıran hanehalkı eğitim harcamaları gibi özel kaynaklara bağımlılığa dikkat edilmelidir. Bu doğrultuda, dünyada bir süredir tartışılan “eğitim için yenilikçi finansman” yaklaşımına dayanan iyi örneklerden yararlanılarak Türkiye’ye uygun yapılar kurulmalıdır.
- İkili öğretimin sonlanması hedefine bağlı kalıp derslik yapımını hızlandırarak tüm okullarda tam gün eğitime geçilmelidir.

- Temiz okullar için okullara yeterli kaynak ve personel sağlanmalı; bu konuda belediyelerle işbirliği güçlendirilmelidir.
- Eğitimin finansmanı ile ilgili politikalar planlanırken eğitim ekosisteminin bağlantısallığı dikkate alınmalıdır. Eğitim finansmanının verimliliğini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen farklı alanlara (örneğin kadın istihdamına, bakım politikalarına vb.) yapılan harcamalar birlikte değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Committee on Social Affairs, Health and Sustainable Development. (2022, 7 Mart). Eradicating extreme child poverty in Europe: An international obligation and a moral duty. Nisan 2023, <https://archive.md/nhm2s>

Derin Yoksulluk Ağı (2021). Türkiye’de çocuk yoksulluğu. Nisan 2023, https://derinyoksullukagi.org/wp-content/uploads/2021/09/21443_DYA_CocukYoksullugu_BilgiNotu_Web-1.pdf

Düşkün, Y. (2021). Türkiye’de öğretmen planlaması ve öğretmenin mesleki güçlenmesi: Politika önerileri. *Eğitim Reformu Girişimi*. Nisan 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-ogretmen-planlamasi-ve-ogretmenin-mesleki-guclenmesi-politika-onerileri/>

Düşkün, Y. ve Korlu, Ö. (2021). Eğitim izleme raporu 2020: Eğitimin çıktıları. *Eğitim Reformu Girişimi*. Nisan 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2020-egitimin-ciktilari/>

ERG (2019). Eğitim izleme raporu 2019. Nisan 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2019-ogrenciler-ve-egitime-erisim/>

ERG (2021, 14 Ekim). Türkiye’de kutuplaşmanın boyutları ve eğitime etkileri [Video]. *Eğitim 360°* (23). <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-360-23-turkiyede-kutuplasmanin-boyutlari-ve-egitime-etkileri/>

European Commission (2021). European child guarantee. Nisan 2023, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>

Gencer, E. ve Akay, S. S. (2022). Çocuğun iyi olma hâlini amaçlayan bir okul nasıl olmalı? *ERG Blog*. Nisan 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/cocugun-iyi-olma-halini-amaclayan-bir-okul-nasil-olmalı/>

Gökbayrak, P. (2021). Yeni krizlere dayanıklı okul ortamları nasıl kurulur? *ERG Blog*. Nisan 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/yeni-krizlere-dayanikli-okul-ortamlari-nasil-kurulur/>

Hümanist Büro (t.y.). #Okulçocuğukurur. Nisan 2023, <https://humanistburo.org/tr/okulcocugukurur/>

İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi ve ERG (2015). Türkiye’de okullarda çocuk katılımı: Çocuklar için güncel durum raporu. Nisan 2023, http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/COCA_DOD_kitap_COCUK_BASKI.pdf

Korlu, Ö. (2019, 26 Aralık). Toplumsal eşitsizlikler ortaöğretime nasıl yansıyor? *Fikir Turu*. Nisan 2023, <https://fikirturu.com/toplum/toplumsal-esitsizlikler-ortaogretime-nasil-yansiyor/>

Korlu, Ö., Bakioğlu, M. ve Gencer, E. G. (2021). Eğitim izleme raporu 2021: Eğitim yönetişimi ve finansmanı. *Eğitim Reformu Girişimi*. Nisan 2023, https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/E%C4%B0R2021_YonetisimVeFinansman.pdf

MEB (2022). Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2021-2022. Nisan 2023, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460

MEB (2023, 1 Nisan). Bakan Özer: 5 yaşta okullaşma oranını yüzde 99.9'a yükselttik. Nisan 2023, <https://www.meb.gov.tr/bakan-ozer-5-yasta-okullasma-oranini-yuzde-999a-yukselttik/haber/29508/tr>

OECD (2018). Strategic education governance. Nisan 2023, <https://www.oecd.org/education/cei/SEG-Brochure.pdf>

TCCB SBB (2023). 2023 yılı cumhurbaşkanlığı yıllık programı. Nisan 2023, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/11/2023-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi.pdf>

Tunca, E., Kesbiç, K., Gencer, E. G., Korlu, Ö. ve Akay, S. S. (2022). Eğitim izleme raporu 2022. *Eğitim Reformu Girişimi*. Nisan 2023, <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2022/>

TÜİK (2022). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2021. Nisan 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568>

TÜİK (2023). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2022. Nisan 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685>

Tüzün, I. (2022). Kutuplaşmayla mücadelede eğitimin önleyici ve onarıcı rolü.

E. Erdoğan ve P. Uyan-Semerci. (2022). *Kutuplaşmayı nasıl aşarız?* içinde (126-131). İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.

UNICEF (2019). UNICEF's global social protection programme framework: A framework for child sensitive social protection. Nisan 2023, <https://www.unicef.org/reports/global-social-protection-programme-framework-2019>

Eğitim Reformu Girişimi

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), ocuğun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme nitelikli veri sunarak, yapıcı diyalog sağlayarak ve farklı görüşlerden ortak akıl oluşturarak katkı yapan bağımsız ve kâr amacı gütmeyen bir girişimdir. Yapısal dönüşümün ana unsurları, eğitimde karar süreçlerinin veriye dayalı olması, paydaşların katılımıyla gerçekleşmesi, her çocuğun kaliteli eğitime erişiminin güvence altına alınmasıdır.

Bankalar Cad. No 2 Karaköy Minerva Han Kat 5 34425 Karaköy İstanbul

0 212 292 05 42

erg@sabanciuniv.edu

egitimreformugirisimi.org